

Autori otsingul*

Maie Palmeos – TÜ proviisoriõppe V kursus

Mia vaatas tuimalt oma arvutiekraani, ent andmetulbad polnud valmis oma saladusi niisama välja andma. Paari minuti pärast ta ohkas ja alustas oma tavalise numbrite statistilise žongleerimisega – pärast viit aastat laboriasistendina töötamist tekib päris hea aimdus, kuidas enamik uurimistööd tegelikult töötab.

Numbrite virvarr kuulus kliinilisele katsele, mis uuris mingisuguse eksootilise taimede eeterliku õli mõju HIViga nakatunutele. Mitte keegi farmaatsia instituudist polnud seda tööd veel enda omaks tunnistanud, kuid selleks oligi vara. Harilikult kirjutas Mia teadusartikli täielikult valmis, enne kui hakkas sellele autoreid otsima. See süsteem tundus tallegi alguses ebaausana, ent nagu vana assistent seletas: lõppkokkuvõttes astub kogu teadus sammukese kaugemale palju kiiremini, kui terve ruumitais vaidlevaid inimesi seda võimaldaks.

Hoolimata madalast palgast ja suhteliselt tänamatust tööst, Miale meeldis tema koht. Ta oli esirinnas teadusemaailma uute imede mõistmisel, talle kuulus tervelt nurk suurest laborist ning kohv oli tasuta. Kuigi endised kursusesõbrad kutsusid teda pidevalt apteeki tööle, ei kahetsenud ta kunagi, et oli kohe peale proviisoriõpingute lõppu instituuti jäänud. Ta nautis seda suhteliselt muretut elu.

Samas oli see kõige hiljutisem andmelaviin justkui kõrgema võimu poolt saadetud Mia lihtsat, idüllilist elu rikkuma: nimelt olid numbrid väga selgelt üksteisega seotud ka ilma statistikaudu abita. Selline olukord oleks lubatav vaid mingi iidvana katse kordamisel. Ainsaks lahenduseks oli leida kedagi teaduritest, kes võtaks selle artikli enda peale – sel juhul jääks see tõenäoliselt tähelepanuta nende niigi suure portfoolio keskel, ning kui seda ei juhtu, siis igal juhul

jääks Mia kõrvale vastutusest otsida vältimatutele küsimustele lahendusi.

Leidnud endas uue portsu sihikindlust, läks Mia autorit otsima. Õnneks paiknes enamik teadureid temaga samal korrusel. Paljud jagasid paari-kaupa väikeseid kontoreid, mis tegi otsingu veelgi lihtsamaks.

Esimene, keda Mia külastas, oli Peetrus. Peetrus oli vaieldamatult instituudi vanim töötaja – tõenäoliselt oli ta doktor juba aspiriini väljatöötamise aegu. Miale ta meeldis, sest ta oli alati valmis autoriks hakkama ning teadis hästi, kuidas artiklit avalikkusele õigesti esitada. Kui Mia ta leidis, oli tal käsil lõunauinak, mis oli harilik nähtus sellel kellaajal.

„Peetrus? Peetrus! Ärka üles!“ hüüdis Mia valges kitlis mehele kõrva.

„Mmph? Ah, see oled sina. Mis uudiseks?“ vastas Peetrus uniselt.

„On sul vaja artiklit? Mul on üks päris suur olemas.“

„Mille kohta?“

„On sel siis nii suur tähtsus? Lihtsalt pane oma nimi alla ja ma lähen seda viimistlema: enamik tööd on valmis.“

„Mul on tegelikult selle kuu kvoot täis. Selle aasta oma samuti, kui järele mõelda. Äkki keegi teine tahab? Mille kohta see on?“

„Noh, see on HIV-nakkuse ravist ja AIDSi ennetamisest.“

„Suurepärase teema! Palju kuulsust ja hämmastust, väga vähe fakte – parim teadustöö üldsel!“

„Jah, aga ... aga arvud klappivad.“

„Kas nad nagu ei peaks klappima? Igaüks suudab suvalistest arvudest uurimistöö teha – vaata ainult tudengeid. Klappivad arvud: vot see on tõeline teadus!“

„Nad klappivad ilma statistikata.“

„Mida?! Sel juhul kohe kindlasti tuleb leida keegi teine. Mina selliste miiniväljadega ei tegele,“ lausus Peetrus ja jäi silmapilkselt taas magama. See

oli anne, mida ta oli enamik oma elust täiustanud just selliste hetkede tarvis.

Mia vaatas kahtlevalt välismaalases doktorandi poole, kes Peetrusega tööruumi jagas, ent too valis taktikaliselt just selle aja, et unustada eesti keel selle täies mahus. Ohates suundus neiu oma järgmiste kindlate trumpide, keemikutepaari Redoksi ja Hüdroksi juurde.

Tegemist polnud sugulaste, isegi mitte sõpradega. Nad olid kunagi seotud seedeptsessi uurimisega keemilisel tasemel, ent eri teadusrühmades. Vastastikune vihkamine algas kohtumise hetkest ning kulmineerus suure debatiga uuringu tulemuste üle. Üks oli mingi nähtuse põhjuseks pidanud redoksreaktsiooni, teine hüdroksüleerimist. Nende vaidlus oli kujunenud legendaarseks, kuid kahjuks selgus, et tegelikult seda nähtust polnudki – tegemist oli olnud proovide saastumisega karastusjoogiga hooletu laborandi tõttu. Teadusrühmad lagunesid, ent hüüdnimed jäid, ning kuna neid mõlemaid mainiti dokumentides koos, pandi nad lõpuks samasse ruumi.

Kui Mia nende kabinettsisse astus, avanes talle tavaline vaade: kuigi ruumis oli üks suur ühine laud, oli kogu pind jagatud vaieldamatult kaheks. Piir algas vastandlike värvidega pildiraamidest ja raamatukaantest ning lõppes õpikutest ehitatud müüri laua keskel.

„Te teate, et osa neist õpikutest otsivad üliõpilased juba paar aastat paaniliselt taga?“ küsis Mia, silmitsedes kaantel olevaid pealkirju.

„Kui õppimine oleks lihtne, teeksid seda kõik,“ vastas Redoks, „väite tõestamiseks peab vaatama ainult minu vastasistujale otsa – ilmselgelt tegeleb ta ainult lihtsate asjadega.“

„Tudengid peaksid alati tõestama, kui väga nad seda haridust tahavad,“ lausus Hüdroks, „muidu astuks teadusesse igasugune huligaan, olgu minu kolleeg õpetlikuks näiteks.“

* Töö saavutas Eesti Arstiüliõpilaste Seltsi 2013. aasta loomekonkursi lühijuttude kategoorias II koha.

„Kas siis õppemaksust ja kohustusliku kirjanduse väljaostmisest ei piisa?“

„Ei!“ hüüdsid mehed kooris.

„Ma ei tulnud tegelikult haridust arutama, vaid küsima, kas te tahate artiklit.“

„Ei, see loodus *versus* keemia teema garanteerib mulle teadustöid elu lõpuni,“ ütles Redoks.

„Mulle aga keemia *versus* loodus,“ teatas Hüdroks.

„Siin on mõlemat! See räägib AIDSi ravist mingi taimega ja väidetakse, et see on senistest ravimitest parim.“

„Ma juba põhimõtte pärast ei puuduta HIVi – sa ju tead, kui tundlik teema see on,“ lausus Hüdroks väsinult.

„Kogu see vastuolulisus ja puha,“ lisas Redoks. „Kes sellist tahaks? Eriti käib jutt minu naabrist: ta on juba tundlik ja vastuoluline, kuigi puhtusest on puudust küll.“

„Tõeline karjäärimurdja,“ jätkas Hüdroks, „mis sobib ideaalselt nendele, kellel pole enam karjääri. Redoks, äkki mõtled ümber?“

„Kuule, kas sa ise ei tahaks autor olla?“ küsis Redoks. „Sa ei saa olla palju hullem küsimustele vastaja, kui see alaarenenud šimpans minu vastas.“

„Mida?!“ imestas Mia. „Te ju teate, et ma ei tegele sellega! Ma olen õnnelik asjade praeguse seisuga.“

„Seda kauem saad seda seisu nautida, kui tuleb ilmsiks, et uuring on järjekordne pettus või vigase katseskeemiga,“ tõi Hüdroks välja ning mõlemad keemikud langetasid pilgu lauale – mälestus saatuslikust uuringust oli ikka veel liiga värske.

„Sa niikuinii tegeled pidevalt artiklite kirjutamisega. Arvan, et keegi ei pane pahaks, kui sa ...,“ alustas Redoks, kuid jäi korraga tummaks.

Ruum ning vaikuse järgi otsustades kogu hoone suri justkui viimase paari sekundi jooksul välja. Koridorides kajas vaid tasane klõps ja masinamürin, millele järgnes kuuma vee voolamise mulin. Kiiruse ja täpsusega, mis jätkas häbisse ka kõige parema balletitrupi, täitis koridori otsas paiknev väike puhkeruum teadurite ja assistentidega, kes kõik hoidsid käes tühje kruuse või tasse. Kohale ilmusid kõik, kes ei tegele just katsetega, mille katkestamine tähendaks momentaalselt eluohtliku seisundi teket.

Mia kahtlustas, et uus sekretär palgati puhtalt tänu ta kohvitegemis- oskusele, sest arvuti pakkus talle vaid mugavat peeglit soengu korrastamiseks ning osa laborante vandus, et ta oli ehmunud telefoni valjuhääldit kuuldes. Ta olevat arvanud, et temaga räägib Jumal või vähemalt keegi surnud hing. Kandidaate tema töökohale oli palju, ent kellelgi polnud sellist annet. Ta kohv oli niivõrd hea, et instituuti külastasid regulaarselt teadurid Chemicumist ja Biomeedikumist, kes olid kuulnud sellest ambroosiast. Jooksva naljana lubati neil kõigil mekkida täpselt ühe tassitäie seda pruuni jumalate nektarit ning lasti järgmise nimel tööd teha kas uurimistöödel aitamise või lihtsalt hea vabanduse leidmisega – kui teadus koosneb vaid katsetest ja lugemisest, teeksid seda kõik.

Enne kui Mia arugi sai, mida ta teeb, oli tal kohvitass käes ning ta seisis instituudi juhataja kõrval, võttes oma esimese lonksu. Tass oli ilmselgelt võõras, ent tühja anuma näiline volumine õhust oli vältimatu oskus, mis arenes kõigil, kellele töö juures pakuti tasuta kohvi. Pealegi, joogi maitse ei sõltunud nii palju kruusist kui veest – teadmine, mille saamiseks kulutas riik päris palju raha, arvates, et toetab hoopis keerulisi keemilisi uuringuid kofeiini organoleptiliste omaduste parandamiseks vähihaigete raviv. Tänapäeval toetavad poliitikud peaaegu kõike, mille sees on sõna „vähk“, välja arvatud seoses selle meresaaduse vormiga – natuke tööd peab jätma ka bioloogidele.

„Kas sa siis leidsid endale autori, Mia?“ hüüdis Peetrus üle kolleegide sumina.

Ruumi müratase langes kohe ning Mia pilku hakati vältima. Ilmnes, et on olemas selline nähtus nagu artikli- hooaeg ja ka selle vastand. Samas vaatas juhataja otse Mia poole, imestunult.

„Nii et sul on artikkel, mis ei kuulu otseselt kellelegi,“ lausus mees karmilt.

„Noh, tegelikult pärineb see meie partnerülikoolist Brasiilias, aga nad ei taha HIViga seostuda.“

„Miks mitte? See on ju aktuaalne ning oluline teema tänapäeva maailmas.“

„Just nimelt. Selle pärast keegi ei tahagi seda, kaasa arvatud mina.“

„Lollus! Olgu see või uuring looma- sõnniku koostise sõltuvusest muusträ- taste pesitsemisest – meie ei varja tõde. Pealegi, sind pole juba 5 aastat näha olnud. Mille eest me sulle täpsemalt maksame?“

„Artiklite kirjutamise eest, mida ma teen suhteliselt hästi.“

„Siis on ju probleem lahendatud! Sa ise tunnistad, et tegeled selliste asja- dega. Mis siis üks juurde vahet teeb?“

„Ma pole kunagi autor olnud, isegi lõputöö kirjutasin kursusekaaslasega ning minu nimi pandi kirja teisena. Määrake lihtsalt keegi.“

„Olgu, ma määran sinu, Mia.“

„Aga ...“

„Ei mingeid agasid! Pane oma nimi sellele neetud artiklile ja saada ära: võib-olla teenid meile koguni mingisu- guse toetusraha HIVi uurimiseks. Igal juhul ei taha ma sellest enam midagi kuulda,“ lausus juhataja ning kõndis mööda koridori liftide suunas, jättes Mia seisma ammulisui oma aurava kohvitassiga.

Kolme kuu pärast ilutsesid enamiku ajalehtede esilehel või vähemalt neljandal leheküljel Mia pildid: kord üksinda, kord riigipeade kätt surumas, kord üritades mitme raamitud aukir- jaga žongleerida. Poliitilised ajakirjad ülistasid ta odavat lahendust ning kasu inimkonnale, ärilised taipu patentee- rida ravi. Populaarsed kollased lehed kuulutasid ta sarmikaks nooreks andeks ning ravimifirmad üritasid üksteise võidu trumbata üle ta palga- numbri, mis lõpuks saavutas piiri viiekohalise arvu juures – liiga palju pole samuti mõtet maksta piiratud kogemustega töölisele.

Nelja kuu pärast oli Mia kasutuses üle 40 teaduri ja lugematul hulgal laborante, kes kõik töötasid firma ja riigi määratud eesmärkide saavu- tamise nimel, jättes neiu põhitööks artiklitele allakirjutamise. Igal aastal, oma esimese artikli ilmumise päeval lahkus Mia oma kolmekorruselisest välibasseiniga häärberist Toscanas ning sõitis ametiautoga firma peakontoris- se, kus ta suvaliselt määras ühe projektis osalenud assistendi kaasautoriks, sest mõnikord leiab artikkel autori ja mitte vastupidi.

maie.palmeos@gmail.com